

विदुरेषोक्तस्यैव सर्वैर्द्विजोत्तमैः । न चकार तथा राजा
 पुत्रस्ते हसन्वितः” भा० आ० ११५५० २दुर्योधनीये ति०
 दुर्योनि स्त्री निन्दिता योनिः प्रा० म० । निन्दितायां जातौ
 दुःस्थिता योनिरस्य प्रा० व० । २निन्दितजातिके ति०
 “न कथञ्चन दुर्योनिः प्रकृतिं स्वां नियच्छति” मनुः ।
 दुर्लतिका स्त्री दुष्टा लतैव स्वार्थे क प्रा० म० । निन्दितायां
 लतायां २छन्दोभेदे च “वसुभिश्च रसेरथ दिग्भिरुदी-
 रितसद्प्रतिका विहिता हि सगणाष्टकभूषितसञ्चरणा-
 ज्जितदुर्नय ! दुर्लतिकेति तदा । फणभृत्कुलमङ्गलनाम-
 कनागवरप्रथिता सुकृतां सुखदा यशवन् ! धराधिप !
 गौडकुलोच्चल ! तामवधेहि हृदये सदा” इ० रत्ना०

दुर्लभ ति० दुःखेन लभ्यते दुर्+लभ-कर्मणि खल् । १लक्ष्म-
 शक्ये लक्षणे लभ्ये २दुष्प्राप्ये मेदि० ३अतिप्रशस्ते
 शब्दरे० ४प्रिये हेमच० । “नरत्वं दुर्लभं लोके विद्या तत्र
 सुदुर्लभा” सा० द० “अप्रियस्य च पयस्य वक्त्रा श्रोता
 च दुर्लभः” रामा० “दुर्लभं प्राकृतं वाक्यं दुर्लभः जेम-
 क्तु सुतः । दुर्लभा सङ्गी भावां दुर्लभः स्वजनः
 प्रियः” चाणक्य० ५कचूरे पु० मेदि० ६कचूरे पु०
 राजनि० ७दुरालभायां ऽश्वेतकण्टकायाञ्च स्त्री रा-
 जनि० । ८विष्णौ पु० “दुर्लभो दुर्जयो दुर्गः”
 विष्णुसं० । “दुर्लभया भक्त्या लभ्यत इति दुर्लभः
 “जन्मान्तरसहस्रेषु तपोध्यानसमाधिभिः । नराणां
 क्षीणपापानां कृष्णैः भक्तिः प्रजायते” इति व्यास-
 वचनात् “भक्त्या लभ्यस्त्वनन्ययेति” भगवद्भक्त्यात् भा० “आ-
 नन्द्योः अत्रियमन्विच्छेन्नैनां मन्येत दुर्लभाम्” मनुः ।
 “मत्परं दुर्लभं मत्वा नूनमावर्जितं मया” रघुः “कुसु-
 मायुधपत्नि ! दुर्लभस्तव भर्ता न चिराद् भविष्यति”
 कुमा० ।

दुर्ललित न० दुर्+लल-ईप्सायां भावे क्त । दुष्टेच्छायां दुर्ल
 भवस्तुवाञ्छायाम् (आद्धार) तस्या अन्यलाभाविषयत्वेन
 दुष्टत्वम् । २दुश्चेष्टिते च “स शशाप ततो रोषान्मु-
 निर्दुश्चितरं तव । अतिदुर्ललितैः कन्या शत्रुहस्तं
 गमिष्यति” हरिवं० १४६ अ० । कर्त्तरि क्त । ३तथाविधे-
 च्छायुक्ते ४दुष्टेष्टान्तिते पृचपले च ति० “बालस्य मे
 प्रकृतिदुर्ललितस्य पापः पापं व्यवसति समक्षदायुधो-
 ऽसौ” वेणी० ।

दुर्लसित न० दुर्+लस-क्त । दुष्टेष्टायाम् ।

दुर्लभ पु० दुर्+लभ-वञ् । दुःखेन लभे । “मोक्षदुर्ला-

भविष्यं वड्यासुखसागरम्” भा० शा० ३०३ अ० ।
 दुर्लस्य न० दुष्टं लेख्यम् । गृह्णते लेख्यपत्रे । “देशान्तरस्थे
 दुर्लस्ये नष्टोन्मृष्टे ह्युते तथा । भिक्षो दग्धे तथा लिङ्गे
 लेख्यमन्यत्तु कारयेत्” नार० सर्वैरेतैर्विशेषैर्व्यवहारा-
 क्षमता विवक्षिता । दुष्टं लिप्यक्षरपरिलोपेनावचकतया
 वा यल्लेख्यं तत्तु दुर्लस्यं, नष्टं सर्वथा नाशप्रपगतम्
 उन्मृष्टं मसोदोषादिना ऋदितलिप्यक्षरम् । यद्यपि
 दग्धमपि नष्टमेव तथापि कालसातकता शीर्षता नष्ट-
 पदेनात्र विवक्षिता । पदान्तरकरणञ्चाधिप्रत्यर्थिनोः पर-
 स्परसम्प्रतिपत्तौ । विषतौ तु देशान्तरस्यपदान्तरनाय
 कालो देयोऽध्यामेक्षया, व्यवहारो वाऽप्रवर्तनीयः दुर्ल-
 स्यादौ तु सम्प्रतिपत्तौ पदान्तरकरणमन्यथा व्यवहार
 स्यामष्टचिरेवेत्यवसेयं साक्षिषु सत्सु तैरेव निर्णयः” ।
 तथाच नारदः “लेख्ये देशान्तरस्थे तु शीर्षे दुर्लिखिते
 ह्युते । सतस्तत्कालकरणमसतो द्रष्टुर्दर्शनशक्ति” वीरनि०
 दुर्व बधे भा० पर० सक० सेट् । दूर्वति अदूर्वीत् । ईदित् । दूर्तः
 दुर्वच ति० दुःखेन उच्यते दुर्+वच-कर्मणि खल् । दुःखेन
 कथनीये वक्तुमशक्ये । “अपि वागधिपस्य दुर्वचं वचनं
 तद्विदधीत विस्मयम्” किरा० । खल्वर्थयोगे कर्त्तरि षष्ठा
 निषेधेन सम्बन्धविषयत्वात् षष्ठी” सौभराजसुपेत्याऽह-
 मवोचं दुर्वचं वचः” भा० उ० १७७ अ० ।

दुर्वचस् न० दुष्टं वचः प्रा० म० । गृह्णते वचने वचसो दुष्टत्वम-
 प्रियावेदकत्वेन “असह्यं दुर्वचो ज्ञातेर्भवान्निरतरौद्रवत्”
 उद्ग० “नारीं जित्वा विरुत्यनो न च ललपन्ति दुर्वचः”
 भा० द्रो० १४८ अ० । दुःस्थितं वचोऽस्य प्रा० व० । २दुष्ट-
 वचनवक्त्रि ति० ।

दुर्वराह पुंस्त्री गृह्णतो वराहः प्रा० म० । गृह्णते वराहे
 विड्वराहे प्रास्यशूकरे स्त्रियां जातित्वात् ङीष् । “तयो ह
 वापशयोऽसेध्या दुर्वराहरेडकः श्वा” शत० ब्रा० १२।४।१४

दुर्वर्ण न० निन्दितो हेमापेक्षया निक्षयो वर्णोऽस्य । १रजते
 अमरः । “दुर्वर्णमिच्छिरिह सान्द्रसुधासवर्णा” भावः
 १एलवालुके मेदि० । २निन्द्यवर्णयुक्ते ति० । “न तत्र
 कश्चिद्दुर्वर्णो व्याधितो वापि दृश्यते” भा० व० १६६ श्लो०
 ४श्वेतकुण्डिनि तस्य रजतवर्णशुभत्वात् दुर्वर्णत्वम् । “दु-
 वर्णः कुनखी कुण्ठी सायावो कुण्डगोलकौ” भा० व०
 १६६ अ० । दुष्टोवर्णः प्रा० म० । ३निन्द्ये ब्राह्मादिवर्णे
 च । “दुर्वर्णोऽस्य भ्रातृव्यः” तैत्ति० ब्र० २।२।४।६। दुष्टे
 ६अचरे पु० ।